

Sanal ibadet tercihinde bulunan bir dinî topluluk mümkün mü?

Metaverse, İslam'a açıldığında, Müslümanlar nelerle karşılaşacak? Doç. Dr. Ahmet Dağ cevapladı.

12 Ocak 2022

<https://www.islamvemedya.com/sanal-ibadet-tercihinde-bulunan-bir-din-topluluk-mumkun-mu/902/>

Dijitalleşme süreçlerinin, networklerin yoğunlaştığı bir dünyada, dinî hayatın farklı noktalarının bundan bağımsız kalmasını düşünmek mümkün görünmüyor. Geleneksel dini yapıların dijital mecralarda aktif içerik üreticilerine dönüşmesi, helal konseptli elektronik ticari faaliyetlerin yaygınlaşması, özellikle malî tarafı bulunan ibadetlerin dijital teknolojilerle yerine getirilmesi... Sonu gelmez bir faaliyet yelpazesi. Bu yelpazede birçok tema bulunuyor.

Peki, Metaverse İslam'a açıldığında, hangi temalar ortaya çıkacak, hangi temalara artık ihtiyaç duyulmayacak? Doç. Dr. Ahmet Dağ'a sorduk.

İslamvemedya.com: Dijitalleşme ve din arasındaki ilişkide, bildiğiniz gibi çeşitli temalar var Ahmet hocam. Kimlik, topluluk, cemaat, kurumsal dini yapılar, sanal ritüel gibi. Önümüzdeki süreçte bu temalar artacağa benziyor. Sizin transhümanizm bağlamında alana önemli katkılar sağlayan çalışmalarınız var.

“Simülasyon Dünyasında Din” başlıklı röportajımızda da önemli değerlendirmelerde bulunmuştunuz. Bugünse, Metaverse’i konuşuyoruz.

Hocam, Metaverse İslam’a açıldığında nelerle karşılaşacağız, bizi neler bekliyor, neler yapmalıyız?

Ahmet Dağ*: Aslında metaverse sürecine veya düzlemine, “metaverse 2.0” diyebileceğimiz sosyal medya uygulamaları (instagram, twitter, facebook, tick tock, twitch vs.) üzerinden giriş yapmıştık. Sanal gerçeklik sürecini on beş yıldır bir nevi yaşıyoruz. Web 2.0 sürecinden Web 3.0 sürecine geçişin en büyük uygulaması, Zuckerberg’in ilan ettiği metaverse olacak görünüyor. Yine birçok şirketin benzeri uygulama çalışmaları var ve daha da artacak. Bu tür uygulamalar üzerinden artırılmış gerçeklik sürecinin, mevcut gerçeklikten daha konformist ve yaşanılır olacağı iddiası ortaya konulmaktadır. Bu yeni âlemin asıl kışkırtıcı olan bu vaadidir. Zira böylesi bir sanal âlemin hem daha konformist bir hem de daha yaşanılır (oyun ve eğlence) hayat olacağı vaadi, İslam’ın “sarp yokuş” olarak gördüğü bir hayat tasavvuruna, yine hayatın “oyun ve eğlenceden” ibaret olmadığına dair görüşüne tamamen zıttır.

“Metaverse düzlemi, etik, hukuki ve dini bakımdan yeni sorunlar meydana getirebilir”

Metaverse düzlemi; insanlığa etik, hukuki ve dinî bakımdan yeni sorunlar meydana getirecek gibi görünüyor. Nitekim metaverse 2.0 sürecinde ahlaki, hukuki ve dinî sorunlar yaşandığını bizatihi tecrübelerimizden biliyoruz. Metaverse-Web 3.0 düzleminde ahlaki değerler daha da aşındırabilir, hukuk ihlalleri doğabilir ve dinin örselenmesi veya sekülerleşme meydana

gelebilir. Dinin örselenmesinden kastım, dinî ibadetlerin ultra gerçeklik düzleminde gerçekleştirilebileceğine dairdir.

Avatar imam ve avatar cemaatini ibadet ettirecek dini topluluk tartışmaları doğabilir

Yani avatar olan imam ve avatarlarını ibadet ettirecek dinî topluluk gerçeklikleri veya hac, umre gibi ibadetlerin -ekonomik zorluklar veya kontenjan gibi sorunlardan dolayı- metaverse âleminde yapılabileceğine dair dine dair tartışmaları doğurabilir. İslam'ın temel kaide ve sütunları, -Kuran- Kerim'in ve Hadis'in hatlarının belirgin, muhakkak ve omurgalı olduğu için- bu tür reformist tavırlara veya tahrifata müsaade edici bir içerikte değil.

Müslümanlar, Metaverse'teki dinî pratiklere ikna olabilir mi?

Yine Müslüman veya mümin insanların, İslam dininin kaidelerini kanıksaması, belli ve belirgin tavra sahip olmasından dolayı, dinin anlaşılması ve yorumlanmasında muğlaklık taşımayan tarihi bir bilince sahip olmasıyla bağlantılı olarak bu tür sanal ve popüler şeylere ikna edilebileceklerini çok düşünmüyorum. Sanal hac veya sanal ibadet tercihinde bulunan bir dinî topluluk gerçekliği ne kadar gerçekleşir bilemiyorum, böylesi bir şeyden ancak tecrübe edildiğinde bahsedebiliriz.

“Sekülerleşme trendi yükselecek”

Ben, daha çok dinî bağlamda sekülerleşme trendinin daha da artacağını düşünüyorum. Her ne kadar bu tür uygulamaların din için imkân olacağı söylemleri veya bu sanal düzlemde İslamilik veya dindarlığın gerçekleşeceği iddiaları öne sürülecek olsa da geride bıraktığımız Web 2.0 düzleminde İslam ve İslam toplulukları için böyle bir fayda veya gerçeklik olduğunu söyleyemem. Zira hakikat vurgusu olan İslam, ebedi-fani, hakiki-taklit, hak-batıl ayrımlarına dair esaslı ayrımları olan bir dindir. Bundan dolayı bu ultra sanal gerçeklik düzleminde kendisine bir hakikat çıkacağı zannına kapılmaz diye düşünüyorum. Tabiki bunları söylerken metaverse düzlemine insanların ilgi göstermeyeceğini de söylemiyorum. Öncelikle bu âlemin ne gibi sorunlar doğuracağını bilmemiz gerekir. Yine bu düzlemde hukuki, etik ve dinî vs. alanların ihlal edilmemesine yönelik bir bilinç meydana getirmemiz lazım.

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi